

DE SALVBRI-
TE LOTIONIS CAPITIS
ET BALNEORVM AQVAE
DVLCIS DECRETA.

SEBASTIANI ROTH
AVRBACHII MEDICINAE DOCTORIS
& Decani, publica disputatio-
ne explicanda.

RESPONDENTE M.
IOHANNE MACHOLDO.

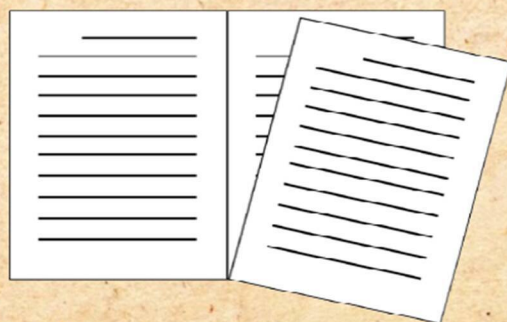
LIPSIÆ

XXIII. Octobris, Anno à partu
Virginis

M. D. LIII.

IN OFFICINA VALEN-
TINI PAPAE

~~Humanissima Viri et Christiana personarum viri~~
~~et Christiana personarum et philosophi~~
meo domino et Amico suo observando.

W woluminie kolejno współprawne sygnatury:

**Odręczny
spis tytułów**

SD 4122 II

SD 4123 II

SD 4124 II

SD 4125 II

SD 4126 II

SD 4127 II

Inc. 331

SD 4129 II

SD 4130 II

SD 4131 II

SD 4132 II

SD 4133 II

SD 4134 II

SD 4135 II

SD 4136 II

SD 4137 II

SD 4138 II

SD 4139 II

SD 4140 II

SD 4141 II

SD 4142 II

SD 4143 II

SD 4144 II

SD 4145 II

SD 4146 II

SD 4147 II

SD 4148 II

SD 4149 II

SD 4150 II

SD 4151 II

SD 4152 II

SD 4153 II

SD 4154 II

SD 4155 II

SD 4156 II

SD 4157 II

SD 4158 II

SD 4159 II

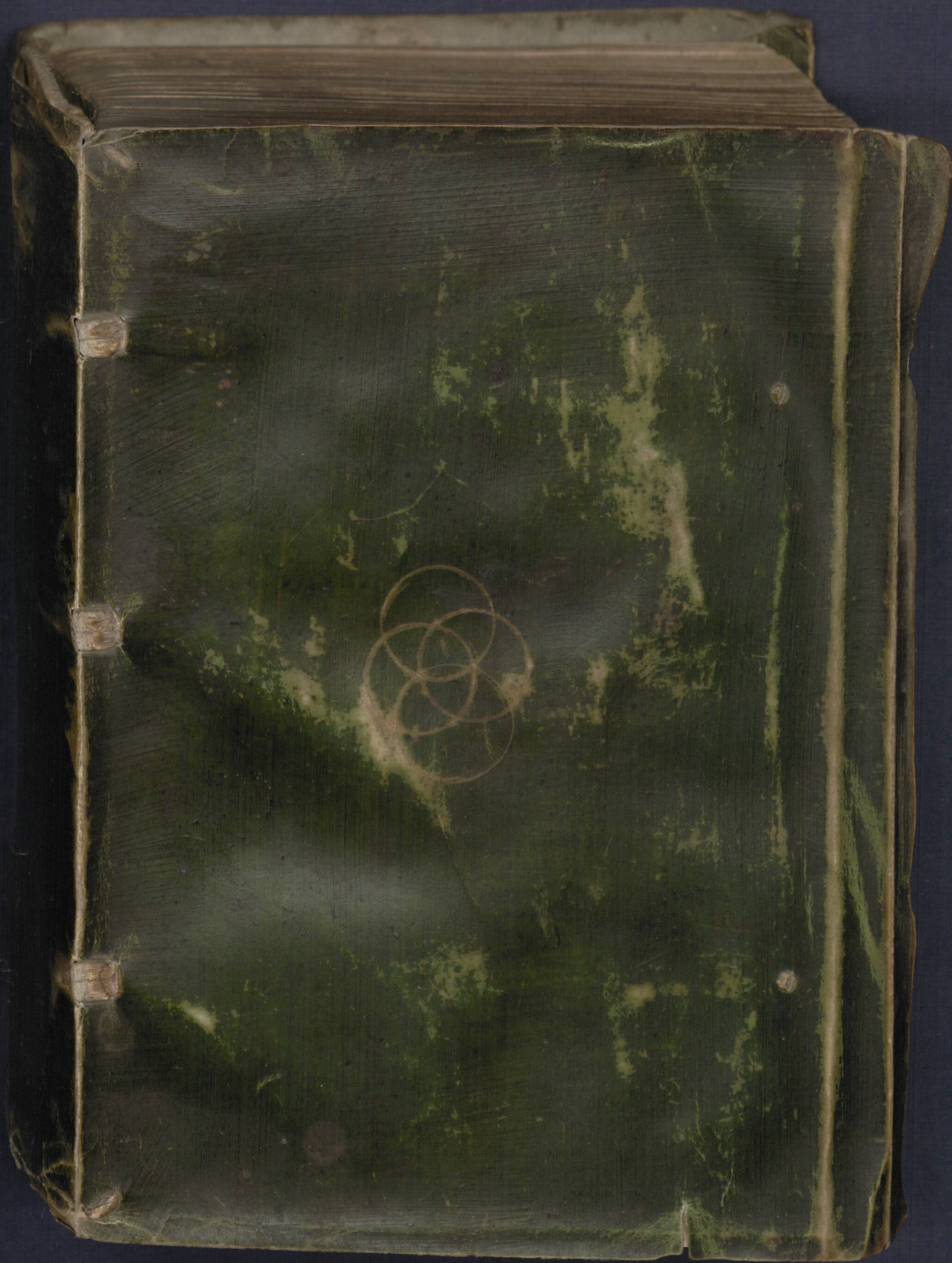
SD 4160 II

SD 4161 II

SD 4162 II

Inc. 331 b

Rkp. XVI wiek

In hoc libro contenta

- 1 Caxemes p. inera mediana, a de peste, Gab. f. yale p. 17. G.
- 2 Poptaria epigon medica, emde, Antiochia ad 62. L.
- 3 Podagra liden elegiac p. Ed. Hesp. Plogitio, 31. C.
- 4 Febrio dialogis Hottentis, 14 brendin Luthon. A.
- 5 In C. Plinij l. 30 cap. 122. Magia Apologia Tuteny. G.
- 6 Masheoli test de artificiali memoria. A.
- 7 Ars memoriae Ge. Sibitij a poenata alior. A.
- 8 Vityenta exorata p. linn Cornarum. ad 45. Encl.
- 9 Nita ac Brachila p. Vity. Exor. asserenda p. iul. Aug. 8.
- 10 Ad illibet calumnias Fudij, rufio Egenolphi. B.
- 11 Disputa de testam na a mial seminis na D. Roth a.
- 12 Disp. Wensley Baion q. D. Roth. Aet.
- 13 Disp. Homicij Schemerq. de morte Gori.
- 14 Disputa D. Amichatij de pignemoria. D.
- 15 Disputationes duae D. Rothae p. Dolorandis aliq.
- 16 Disp. D. Amichatij, de 180 Comitah.
- 17 Disp. Casp. Naerij de Phebomina. ad 48.
- 18 Disp. D. Fendij, p. Rerpadhero doctorendo.
- 19 Disp. D. Menierq. de catharus, rudente Pehio. ad 49. C.
- 20 Disputa D. Roth cum Porstorfis de Thelamgha alij.
- 21 Allocatio a purgatio Sumat D. Naerij, ad 51. C.
- 22 Disp. de plegione, 1 Hamilleij & Flacq.
- 23 De lotione a balneis D. Amichatij & Masheolis. E.

24. Dissertat. B. Jacobi Titichij & Sincero & Nathero.
25. Diss. P. Rell, & Bodrio, Nachholdo.
26. Diss. de causis febrind in græc, V. Clavij.
27. Diss. P. Svin: Scheitij de Archi T. Bi. nativa.
28. De sang & pituita V. Peembach & 3 Doctores
29. V. Peembach & doct. V. Quast medica (D)
31. De calore & spiritus nativis diss. Meinerj & Steinnich. C.
32. De nino & eius generib. V. Hoffmann & Scheitij
33. De lacte diss. Hufsen & M. Baroth. 34. Esstasis Strack.
35. Elementa Hipp. & Gal. V. Peembach & M. Baroth.
36. Reta moderatj ratio V. Meinerj. C.
37. Cæ & principia certitudinis V. Titij Regionoh. C.
38. Dinstinctio spiritus nativis diss. Lamm, Faysen.
39. Ougo & ea p. p. & Bernhardi Eincedling.
40. Cuius dy. Schlenz V. Herring. Steinnich. 41. V. Kohnmayer.
42. Von ungeliefen. 43. Vom Meinen ^{bro. off} melf.
44. Facchia & mores mense carum. 45. Caphys V. P. Schenck. E.

DE SALVBRI-
TE LOTIONIS CAPITIS
ET BALNEORVM AQVAE
DVLCIS DECRETA.

SEBASTIANI ROTH
AVRBACHII MEDICINAE DOCTORIS
& Decani, publica disputatio-
ne explicanda.

RESPONDENTE M.
IOHANNI MACHOLDO.

LIPSIÆ

XXIII. Octobris, Anno à partu
Virginis

M. D. LIII.

IN OFFICINA VALEN-
TINI PAPÆ

~~Hic manuscripto Viri et Crisostomo presbiteri viri~~
~~et philosophi et poetæ et historici et philologus~~
magro domino et Amico suo observando.

SEBASTIANVS ROTH AVRBACHIVS

MEDICINAE DECANVS,

STVDIOSIS ET RECTE

PHILOSOPHANTIS

BVS, BENE

AGERE.

VM mihi officium medicinam docendi demandatum sit, ab Illustrissimis Principibus Saxoniae Imperij Romani Electoribus dignissimis, studiorum bonorum reparatoribus diligentissimis, Mecœnatibus liberalissimis: agnosco me studiosis debere studium, diligentiam & operam indefinentem atque accuratissimam. Vix autem ulla ratio rectius & exquisitius ueritatem abditarum quæstionum emungit atque elicit, quàm sincera disputatio: Si modo Ciceroni absoluto oratori, & Platoni diuino & sapientissimo philosopho (Aristotelis philosophi absolutissimi præceptoris) fidem habere uouerimus, qui scriptis dialogis difficilima atque obscurissima quæque explicare sunt conati. Eapropter ego argumentum inter doctos & plebeios, denique pluresque gentes dubium & contentiosum in publicam disputationem proponendum pro ingenti uestra utilitate duxi: quod non modo ad naturæ sapientiam & pro-

nidentiam cognoscendam, sed & valetudinem tu-
endam & morbos extirpandos cognitum apprime est
necessarium. Exopto autem disputatores, quales
Galenus (ueræ medicinæ excultor accuratissimus)
placidos & beneuolos, qui magis sattagunt scholam
erudire, quàm superbe & pertinaciter uincere & ui-
olentia opprimere. At sat scio, nonnullos fore, qui
numerosam copiam conclusorum, tanquam inutilem
tædiosam & molestam, reprehendent, ut quæ uno aut
altero die nequeant disputatione explicari: quod si
secum expenderint, sese saepe questos, sibi occasionem
arguendi præreptam, & magna animi acerbitate pau-
citatem conclusorum accusasse, intelligent in semet-
ipso accusatorem redundare, & sese autores magni
numeri esse: denique fastidium nullum copia parere
potest: liberum enim est cuique, uel primam uel secundam
in ordine conclusionem redarguere, reliquas præ-
terire. Qui uero cupiunt omnium reliquarum ue-
ritatem dignoscere, ea secum expendere aut priuatim
per ocium cum sodalibus dijudicare, aut mecum di-
sputare poterunt: aut si digna peruestigatione dili-
gentiori arbitrabuntur, ex meo ordine singula capita
publice disputabo. Interim suppeditabitur eis tem-
pus excogitandi argumenta urgentia: ita omnibus
copiosis placitis recte consultum existimo: paucis
autem à frugis disputatione plerisque deterreri. Adde
etiam, quod plena argumenti series & explicatio, mul-
to plura decreta postulet. Forte & lixiuiorum come-
parationem multi sugillabunt. Sciant autem sugil-
latores nasuti, me & Aristotelem & Galenum esse
imitatum, naturalia cum artificialibus comparan-
tes.

tes. Ego non hoc instituto, ut multitudine aut
comparatione gloriam quæram, conscripsi multa:
imò ut nemini desit disputandi occasio: neque arro-
gantia neque pertinacia nitar euincere: sed iusto &
recto iudicio doctorum, & euidenti demon-
strationi cedam quam promptissime.

Valete feliciter: ac meam ope-

ram studiûmque erga

uos meum bo-

ni consu-

lite.

A 3

VTRVM

QVAESTIO.

VTRVM lotio capitis & balneæ aquæ dulcis sint salubres, naturæ ductu inuentæ: Bilis autē, serum sanguinis, tum urina & sudor, lixiuij naturam uiresq; gerant & exerceant, internas corporis partes à morbificis excrementis expurgantes: iccirco recte lixiuia naturalia censeantur: quorum exemplo, tanquam archetypo artificialia lixiuia lauacraq; pro corporis sordibus externis eluendis sint inuenta cum pro sanitate tuenda, tum morbis extirpandis.

DECRETA.

- I. *Vfus.* **L**Otiones capitis, balneasq; aquæ dulcis Hippocrates, Galenus & imitator Auicenna, cum ad sanitatem tuendam tum morbos extirpandos crebro usu & recte & salubriter accommodarunt.
- II. Non abs re igitur ablutiones tam capitis quam corporis, perniciofa prope iactura abolitæ, quas antiqui immensis sumtibus instaurauere, ueterum imitatione in usum sunt reuocandæ.
- III. Cum ars naturæ sit æmula, ex naturæ operibus artis opificia sunt scrutanda.
- III. *Ratio inueniendi.* Tamen si Aristoteles (philosophiæ dux & lux) recte ex notioribus nobis, notiora natura doceat esse perscrutanda: Attamen cum ars naturalium plenam perfectionem exprimere nequeat, Aristoteles ex artificialibus naturalia scrutans, à naturalium uiribus in plerisque aberrauit grauiter.
- V. *Causæ erroris.* Aristoteles testibus non maiorem uim tribuens quam textricum lîs detrahendi uasa seminaria tanq; stamina,

flamina, falsus artificiali structura inanimata, non ex-
pendens vires naturales, facultates animatas testium
præclaras sese ignorasse prodidit.

Testes præclarissima prolificæ facultatis instrumen- VI.
Testium
dona.
ta, non modo lijs, sed & corde cerebro & hepate lon-
gè nobiliora dona cōferunt, corporis robur, omnem
animi fortitudinem, ornatumq; virilem omnem, bar-
bam & uocem grauem.

Quanquam Galenus quoq; per artificiales fabri- VII.
Galenus so-
lertia.
cas, naturales structuras & vires aliquousq; nitatur de-
tegere: attamen ex actionibus rerum naturalium in-
quisitionem faciens, naturas rerum exactissimè inue-
nit & Aristotelis errores emendauit.

Recte igitur ex naturalibus lixiuijs in corpore, arti- VIII.
Ratio in-
quirendi.
ficialium lixiuiorum naturam & vires scrutamur.

Bilis, serum sanguinis, urina & sudor, lixiuia sunt IX.
Lixiua
naturalia
naturalia, artificialis lixiuij archetypus.

Natura quatuor hæc, bilem, serum sanguinis, uri- X.
Vtilitas li-
xiuiorum
nam & sudorem, pro excrementis uiscidis & crassis e-
corpore eluendis, tanquam lixiuijs utitur.

Ars naturæ simia, lixiuium artificiale ad glutinosas XI.
Imitatio.
corporis sordes dissecandas & proluendas simili ex
materia, qua natura, effecit.

DE BILE.

Natura rerum sagacissimus opifex, bilis vires pro I.
Inuentio
ex fine.
officio indidit,

Bilem natura ad hoc officium destinauit, ut interna II.
Officium
bilis.
uiscera à recrementis uiscidis & crassis expurget, ob-
structiones ab inhærentibus non admittat.

Recremen

III. *Præparatio.* Recrementa crassa facultate incisoria, uiscida deterforia & eluente extricantur.

III. Facultas incisoria & dissolutoria sine caloris ope: deterforia & eluens absq; humore constare nequit.

V. *Natura bilis.* Necessario igitur bilis ignea ui, actu humida & fluxilis est semper.

VI. *Materia bilis.* Natura bilem pro sua agendi facultate, non alia ex materia, quam ex calidioribus, siccioribus, dulcioribus, pinguioribus, adustis, cinerulentis partibus sanguinis procreare potuit.

VII. *Consistentia bilis.* Vt amplissimum anfractum intestinorum, uenarum arteriarumq; natura expurgaret, bilem solida substantia constituere non potuit.

VIII. *Non humectat.* Ignea uis bilis humorem deferentem humectandi facultate exuit, ut partes cineris aquam & sal muriam calidam reddit.

IX. *Gradus bilis.* Bili, sero sanguinis, urinæ & sudori certus gradus calefaciendi & siccandi, acrimoniæq; constitui non potest.

X. *Declaratio.* Vt pulsus & spiritus, in omni corporis temperamento, pro temporis, exercitiij uictusq; tum animi affectuum natura & modo mutatur: Sic bilis, seri sanguinis & urinæ gradus caloris atq; acrimoniæ increscit uel hebescit.

XI. *Sapor.* Tametsi bilis naturalis, ex dulcissimis sanguinis partibus ortum trahat, amara tamē flauaq; est semper.

XII. Substantia bilis naturalis, & sanguine & uitellina bile est tenuior, crocea crassior.

V I R E S.

I. **E**tsi bilis, ui educendi crassas uiscidasq; sordes polseat, similitudine tamen ut pharmaca non attrahit nec expurgat.

Natura

Natura bile, sero sanguinis, urina & sudore pro inter- II.
natis sordibus corporis eluendis, ut cocus externo li- Coci pur-
xiuo utitur. gatio.

Bilis suapte natura nec in uellicam nec intestina, nec III.
ex corpore emanat.

G V B E R N A T O R B I L I S .

Sapiens rerum conditor expurgandæ bili guber- I.
natorem constituit, eius scilicet conceptaculum, ea
præditum natura, ut amaram bilem eliciens, sangui-
nem dulcem & nutrientem reddat, nec aliū humo-
rem quam amarum elicere possit, cuius dulcioribus
partibus enutriatur: reliquas amarissimas intestinis
expurgandis profundat.

Amara bilis naturalis, etsi excrementosus sit humor II.
hepatis, inutilis tamen prorsus non est: sed concepta- Vtilitas
culum suum nutrit, & sanguis magnopere eum postu- bilis.
lat & exigit, si nondū ultimam igneam uim contraxit.

Bilis multuvariorum morborum causas euehit, III.
uoluuli (cui miserere mei Deus nomen rectè iniunc-
tum est) colicæ, Tenesmi, Tympanitis, lumbricorum,
calculi, suppressionis mensium.

Bilis eiusq; conceptaculum sanitatis sunt causæ, III.
cum temperamenti, quantitatis & structuræ iustum
modum & commodationem rectam obtinuerint:
amittentes uerò, grauissimorum morborum occa-
siones.

Bilis acrior, feruidior & tenuior, putrescens arden- V.
tes febres, tormina intestinorum, herpetem miliarem
gignit: Syncopen imo & mortem, in os uentriculi
profusa infert.

Bilis crassior, obstructions, febres spurias, Herpe- VI.
tem exulcerantem producit.

B

Bilis

VII.

Bilis permixta sanguini, nunc exquisitum Erysipelas, nunc Erysipelatis inflammationem, nunc Erysipelas inflammationem æqualiter gignit: Mistra uero cum pituita, nonnunquam semitertianam diligentem, non raro semitertianam magis biliosam, nonnunquam semitertianam magis pituitosam committit.

MORBI CONCEPTA

CVLI BILIS.

I.

Bilis conceptaculum similari morbo simplici uel composito aut instrumentario oppressum, ne bilem ex Hepate elicere, aut à sese reijcere ualeat, innumerorum grauissimorum morborum est causa, Hepetis, Erysipelatis, inflammationis, doloris capitis intolerabilis, colicæ, Tenesmi, febris, atrophix totius corporis, ictericiæ, aliorumque quam plurimorum.

II.

Meatus
bilis.

Meatus bilis, uel qui ex confinio gibbi epatis & caui in conceptaculum proficiscitur: uel alter ex conceptaculo intra finem duodeni & ieiuni initium insertus: uel uterque morbo similari aut instrumentali uitiat, eosdem committit morbos, quos corpus conceptaculi læsum.

DE SERO.

I.

Quanto quis plura discreuerit limitaueritque, tanto propius ad naturæ proprietatem cognoscendam accedit, Gal. teste.

II.

Differen-
tia serici
urinae.

Quanquam interpretes urinam quoque appellitent serum: nos tamen clarioris doctrinæ & amphibologie uitandæ causâ, & loco & separationis discrimine, & noua accessione & alteratione ampliori, in rebus contracta, urinam à sero discernimus.

Serum

Serum appellamus humorem non simplicem, sed III.
uehiculo alimenti & bile constantem, in uenis & ar-
terijs errantem, donec à renibus cum sanguine pro-
eorum alimento eliciatur.

Tametsi Galenus uehiculum alimenti functum of- III.
ficio & inutilem humorem è corpore expurgandum uehicuti
asserat, postquam in concavam uenam profusum est: officium.
non tamen de omni officio, sed præcipuo est intelli-
gendus.

Potionum genera & nutrimentum & uehiculum V.
sanguinis præbent.

Vinum album dulce, nutrimentum largum uehicu- VI.
lum tardius quam acre largitur.

Acre uinum nutrimentum parcius, uehiculum ce- VII.
lerius exhibet.

Vinum rubrum albo tardius ac crassius & con- VIII.
stantius & nutrimentum & uehiculum porrigit.

Acetosum uinum, omnibus uini generibus par- IX.
cius atq; tardius nutrimentum & uehiculum affert.

Torgensis cereuisia largius & tardius Fribergensi: X.
Embeccensis minus alimenti, sed uelocius uehiculum
ambabus porrigit.

Quod cereuisia Lipsica tardius uehiculum, & do- XI.
lorificum stillicidium urine olim pepererit, non aqua,
non torrefactū hordeum, sed malum artificium cocti-
onis accusandum, demonstrat rectior nunc coctio.

Tametsi pleriq; fontes Lipsici, prauos odores & sa- XII.
pores, iuscula liuida reddant atq; carnes subnigras:
non tamen pauci & potu salubres & ad coctiones syn-
ceras idonei reperiuntur.

Aquosum uinum alimentum exiguum, uehiculum XIII.
celere, sitis extinctiuum, uberius quam pura aqua
tribuit.

xiiii. Aqua pura brutis animalibus & hominibus uehiculum sanguinis, at alimenti nihil donat.

xv. Serum crassos & lentos humores in uenis & arterijs redundantes diffecat, per angustias renum fluxiles reddit, ne obstruant, & facile in calculum coalescant: Si non instituto naturæ, tamen ut transfluens aqua, sordes, quas transfluit, secum rapit.

xvi. Verisimile non est, cum ingens copia crudorum humorum sæpe in uenis & arterijs accumuletur, Naturam uenis arterijs renibus & uesicæ lauamentum nullum constituisse, ut bilem intestinis contra colicam constituit: quominus in uenis & arterijs putredinem contraherent, & obstructiones calculumq; gignerent.

xvii. Serum arteriarum & uenarum uiscidos humores incidere & eluere, probat profluxus turbidarum uirinarum & sabuli & calculi.

xviii. Diuretica deniq; medicamenta, à medicis imitatione naturæ inuenta, ut oppressæ naturæ occurrant, conuincunt serum incisuum & eductiuum uiscidorum humorum esse.

xix. Recte igitur serum lixiuium naturale: diuretica uero potio artificiale iudicatur.

xx. Et si serum & urina fluida recrementa sint: propria tamen uirtute neq; ex uenis neq; arterijs neq; corpore effluunt.

xxi. Natura igitur (ut noxium hoc excrementum ex uenis & arterijs expurgetur) renes Hydraulos, seu præfectos aquarios constituit hoc temperamento proprietatēq; ne sanguinem sibi pro alimento attrahere ualeant, nisi simul serosum humorem exhauriant.

xxii. Renes non solum serum, sed & bilem ex uenis & arterijs eliciunt.

Serum

Serum Hepatis uenarum & arteriarum affectus **XXIII.**
ostendit.

Serum in uenis & arterijs à uiscidis & lentis humo- **XXIII.**
ribus interclusum, & à morbo similari uel organico **Morbi.**
renum non emulsum, ὑποσφρα & Asciten gignit.

VRINA.

VRina materia serum est, per emulgentes uenas &
arterias, à renibus emulsum, ampliorem alterati-
onem & maiorem admisionem ex recremento san-
guinis renes nutrientis adeptum atq; in uesicam à re-
nibus expulsum.

Vesica serum seu urinam (sibi minime familiarem) **I.**
non attrahit, sed à renibus expulsam, ut uas aquariū **Vesica**
excipit, hoc differens ab inanimato uase, quod ipsa **uas aquarum.**
uirtute sensitua & expultrice prædita, rosionem aut
pressionem sentiens, ut noxiam expellit.

Renes & uesica recte habentes multos morbos **II.**
prohibent, obstructions, abscessus, inflammationes, **Renum et**
ardorem urinæ, calculum, Hydropem: contra læsi, **uesicæ u-**
omnes hos morbos succrescere permittunt. **tilitas.**

Vrina, inuita expultrice ui retenta, corpus uesicæ **III.**
abundantia distendens, graues parit morbos, inflam- **Expul-**
mationem, erosionem, miserabilem urinæ ardorem, **trix uri-**
exolutionem facultatis expultricis, hydropem, aliaq; **na.**
permulta mala.

Serum & urina uenosi generis morbos ostendit, **V.**
uix leues notas affectuum pulmonis aut habitus cor- **Vrinæ si-**
poris, aut imprægnationis affert. **gnificatio**

SVDOR.

Natura sagax propemodum omne excrementum **I.**
inutile expurgando, ad utile quoddam officium **Naturæ**
usurpans utile reddit. **studium.**

- II. Sudor ex portione uehicularum sanguinis et semicoctis reliquijs nutrimenti partium habitus corporis commixtus humor est recremētosus in habitu redundans.
- III. Sudor naturam ferofi humoris seu urinae gerit.
- III. Sudor à natura expulsus, habitum corporis expurgat, atque ut serum sanguinis uel urina extergat, sordes partium, quas transfluit secum educit: tum totum corpus madefaciens, inhærentes sordes eliquat, ab obstructione & febribus putridis liberat.
- V. Sudori natura nullum proprium neque certum meatum molita est, sed uapori, exhalationi tum inspiratori atque expirationi, quæ per totum corpus agitur (quod excrementa totius corporeæ molis sint) communia spiracula machinata est sapientissime, per foraminulentam cutim, cribri modo pertusam, totum corpus ambientem, ut totum corpus commode expurgetur.
- VI. Sapienter igitur Galenus monet euacuata multitudine, & dissectis abstergisque hijs quæ obstruunt atque putruerunt, per aluum, urinas sudoremque expurgandum.
- VII. Medicamenta igitur sudorem clementia imitatione naturæ & ex Hippo. doctrina sunt à medicis elucubrata, ut imbecilliori naturæ opem ferant.
- VIII. Ex his innotescit sudorem totius corporeæ molis affectus prodere.
- IX. Non abs re igitur sudor pro naturali quodam lauamento totius corporis habetur.
- X. Color sudoris naturalis modice pallidus est ut urinae, ea propter calidus.
- XI. Tametsi pro uarijs temperamentis, uictu uario, calidiore, frigidiore, inedia, fame, exercitio, anni tempore, regione, cœli statu, Sudor uarios colores contrahit:

trahit: Tamen medicus artificiosa coniectura, facile
deprehendere potest, cuiusvis naturalem colorem &
naturam.

Sudor sanguinei rubicundior & crassior: choleri-
ci seu bilioli tenuior & magis flavus: pituitosi aquo-
sior & albior: melancholici obscurior & tenuior re-
peritur: ceteris paribus.

Sudor sanguinolentus naturalis minime est, à te-
nuiore sanguine, ab arteriarum & uenarum laxio-
ribus spiraculis, tum imbecillitate retentricis faculta-
tis, uel unius uel omnibus causis emergit.

Sudor iusto flavior, quam cuiusque temperamen-
tum corporis postulat, redundantiam bilis, febres &
intermittentes & ardores, tum corporis Atrophiam
minatur.

Sudor aquosus, pituitæ redundantiam, corpus
molle & languidum in *ὑποσάκη* propensum sig-
nificat.

Sudor dulcescens ut cadauer, putredinem in
sanguine, synochos atque pestilentes febres por-
tendit.

Sudor uirus hircinum olens, putredinem & cor-
ruptionem grauem humorum, & periculosas febres
præfagit.

Sudor omnis interclusus suæ naturæ congeneres
morbos parit, non raro suffocationem, ut in sudore
Anglico.

Si per somnum sudoris copia sine causa manifesta
euenit, usus cibi plenioris significatur: Sed si non
per cibum id accidit, inanitione corpus egere signifi-
catur.

De

xii.

xiii.

Sanguis
nolentus.

xiiii.

Flauus.

xv.

Aquosus.

xvi.

Dulcis.

xvii.

xviii.

xix.

Somnus.

DE LOTIONE CAPITIS.

- I.** **T**Ametsi lotio capitis, non recto usu, uel ob conge-
nitam proprietatem lædit: tamen ob has causas
tanquam omnino insalubris non est damnanda.
- II.** *Defensio.* Capones, perdices & optimi cibi quicq; gulosè ad
nauseam usq; deuorati, grauiter offendunt: non ta-
men ut noxi sunt prorsus interdiciendi.
- III.** Vinum, saluberrima potio, supra uires haustum,
frigidis morbos gignit, & non raro subito perimit:
Eapropter ut perniciosum non est extirpandum.
- III.** Quod multæ nationes caput nunquam lauantes,
solis frictionibus sordes detrahentes salubriter de-
gunt, non probat lotiones capitis abrogandas. Non
enim tam frictionibus quam frugali & sobriæ uitæ,
auxilium debent.
- V.** Gulosi, edaces, lentas sordes magna copîa assidue
coaceruantes, purius & exquisitius lotionem, quam fric-
tionibus obstructions extricant, & sese à maioribus
uindicant.
- VI.** Infantulorum capitibus sordes fœdissimæ in utero
contractæ, inhærentes pertinacissimè, sine lauamenti
expurgari non possunt: quod ostendunt etiam sordes
in externis uasis.
- VII.** Errant, qui lotiones capitis ex lixiuijs abrogare fru-
dent, argumento eas infrigidare atq; humectare, si
non potentia, saltem actu.
- VIII.** Lauamenta capitis ex lixiuijs non modo non hu-
meant, sed & calefaciunt & siccant, humiditatesq;
cerebri exhauriunt.
- IX.** Lotio igitur capitis & ad sanitatem tuendam &
morbos profligandos non modo est salubris, sed plæ-
risq; omnibus necessaria.

Perpe

Perpetua enim meatuum apertio pro perpetua uaporum & fuliginum transpiratione, quæ non modo in capite oboriuntur, sed et à toto corpore ascendunt, est necessaria. x.

Etenim, ut infumibulo obstructo, fumus in totam amplitudinem domus & habitacula redundat, habitationes habitatorésq; corrumpit, oculos mordet, uisum, auditum, olfactum hebetat, uestes nidore inficit, cogitationem, rationémq; opprimit. xi.

Pari modo, uapores & fuligines in capite interclusæ, spiritum animale uitiāt, & omnes sensus interiores & exteriores non modo labefaciūt, sed & crebrò prorsus abolent. xii.

Natura sagax & prouida ad perpetuam transpirationem fumorum & fuliginum, spiracula perpetuo hiantia est machinata, futuras foraminulentas calvaria, coronalem, sagittalem, *λαμῆλοειδῆ*, nunquam collabentes, atq; cutim cribri modo foraminibus perforatam atq; peruiam. xiii.

Neglecta capitis lotionē, ab ineuitabili sordium prouentu, pertinacissimè obstructions oriuntur, fuliginosos & uaporosos halitus intercludentes, grauissimos morbos parientes. xiiii.

Halitus uaporosi & fuliginosi obstructi, frigiditate cerebri crassescētes, uelut pluuia, à media regione aëris, & liquor è distillatorio, in uarias corporis partes diffuunt, multiuarios difficilimos morbos gignentes. xv.

Aquosi humores, in opticos nervos decumbentes, inibi incrassati, cæcitatem immedicabilem pariunt. xvi.

Humores, membranam corneam, pupillam, albumineum, uitreum, crystallinum interfluentes, pro crassitudine
C diuinitudine

litudinis atq; amplitudinis modo, varios morbos, uariacq; Symptomata inducunt: nunc suffusionem & cæcitatem integram, nunc semiplenam, nunc ueluti fenestratam, nunc imagines ueluti culices, cimices oberrantes representat.

XVIII. Crassi succi interclusi, caua cerebri meatuscq; spirituum sensitiuorum & motiuorum obturantes, uertenum, morbum comicialem, apoplexiam: In pulmonem demanantes, Asthma, peripneumoniam: In cauum pectoris *εμπύημα* gignunt, quos capitis lotio uix coalescere sinit.

XIX. Acres intercepti humores in palatum decumbentes, Phagedænas: in uuulam paralytin, inflammationes: In pulmones *φθίσις* pariunt: Huius generis fluxiones, lotio capitis quoq; elicit & consumit.

XX. Flatuosi spiritus obstructi in capite oberrantes, uertiginem, cephalæam: in aures incidentes, strepitum, susurros, sibilos, clangores, modo exhalationis tonitrua excitantis, exagitant: quibus lotio capitis exitum parans, liberat.

XXI. Nec incredibile nec præter rationem est, interclusum uaporem membranas cerebi & ossa (ut feruentis urini uaporem uas) disrumpere: atq; lotionem capitis, ut fistulam musto exitum parans, a ruptura eximere.

XXII. Obstructio igitur non admittenda, & contracta referanda, fuliginosis uaporosisq; halitibus exitus reparandus.

XXIII. Et cum plura sint remedia obstructionem capitis recludentia: non tamen aliud ullum uel salubrius uel efficacius est recta capitis lotione.

Remedia
obstructi
onis.

Frictio

Frictio uel pannis asperis uel cantabro, quanquam **XXIII.**
crassa discutit, non tamen eluit nec abstergit pure:

Eapropter lixiuium præferendum frictioni.

Frictio sæpe attrahit & inflammationem excitat: **XXV.**
Non autem lixiuium temperatum. *Frictio.*

Natura sapiens omnia sua lixiuia & lauamenta **XXVI.**
fluida constituit, non sicca, bilem, serosum humo- *Lixiuium*
rem, urinam, sudorem: Medicus naturæ imitator, *naturæ*
recte liquida lauamenta præfert siccis frictionibus. *fluida.*

In lotionē capitis quoque frictio adhibetur: Itaque **XXVII.**
geminum affert auxilium, & frictionis & lauamenti, *Lotionis*
eliquantis & eluentis sordes. *geminum*
auxilium.

Rectam capitis lotionem docent natura partium **XXVIII.**
capitis, & obstructionis qualitas & quantitas, tum *Rectæ lo*
Aër. *tionis in-*
uentio.

Natura pericranei, teneritate mollitięque suæ ha- **XXIX.**
bitudinis, acria & erodentia omnia lixiuia interdicat. *Natura*
sensus.

Foraminulenta structura, astrictoria lauamenta **XXX.**
prohibet, quæ meatus angustiores iusto reddunt. *Structu-*
ra.

Cerebri humidum & frigidum temperamentum, **XXXI.**
omnium qualitatum, caloris, frigoris, humiditatis & *Tempera-*
siccitatis excessum uerat. *mentum.*

Obstructio, tamen si uarias ob causas prouenit, **XXXII.**
ambientis calore frigoreque, atque astrictorijs medica- *Causæ.*
mentis: Tamen à uiscidine sordium, omnium gra-
uissima.

Crassæ sordes incisionem, uiscidæ deterfionem po- **XXXIII.**
stulant.

Incisio calorifica materia perficitur, penetrante & **XXXIII.**
dissolvente: Deterfio eluenteliquore absoluitur. *Materia*
incisio-
rum.

XXXV. Penetratio substantiam tenuem, quæ nec laxando nec stringendo commodationem meatuum uitiet, nec penetrando erodat, exigit.

XXXVI. Cum autem aperientia varia sint: multa crassæ, non pauca tenuis substantiæ, alia acria, alia rarefacientia & absterforia: Sola rarefacientia absterforia & extenuantia pro lixiuio conducunt.

XXXVII. Natura igitur omnium rerum magistra, ex calidis adustis, inciliuvis, tenuibus sanguinis partibus, bile scilicet tanquam cinere, naturale lixiuium, ad internam obstructionem prohibendam & sordes eluendas, est machinata.

XXXVIII. Ars naturæ æmula, ex igneis partibus cineris, in aquam dulcem translatis, artificiale lixiuium effinxit.

XXXIX. Lixiuium omne facultatem materiæ cineris adispiscitur.

XL. Cinis ex anastomatica materia lixiuium anastomaticum, ex rarefaciente rarefaciens, ex astringente astringitorium, ex putrefaciente adurentiue materia putrificum & causticum lixiuium præbet.

XLI. Astringentia omnia, alumen, ærugo, æs ustum, thus, galla, psidia, balauustia, pentaphyllon, & huius generis alia, sanis pro lixiuia non recipienda.

XLII. Distemperata uehementer omnia tam calida quam frigida, opium, mandragora, solanum, semperuium, Hyoscyamus, auripigmentum, euphorbium, tithymali species, & huius generis alia pro lixiuio minime sunt accommodata.

XLIII. Acria item, cinis fici, uitis, fex uini excludenda.

XLIII. Aquæ thermarum, sulphuræ, aluminosæ, ferratæ, & uim astringentiam trahentes, bene ualentibus eliminandæ.

Item

Item stagnantes, lutulentæ, turbidæ, paludinosæ, XLV.
putridæ, haudquaquam recipiendæ.

Tametli crassæ uiscidæq; sordes semper rarefaci- XLVI.
ens lixiuium & incisoriū desiderent: tamen uaria
temperamenta cerebri, uaria pororum forma, sæpe
contrarias temperamento indicationes præbent.

Rarefacientia & incisoria eligenda sunt, quæ nec XLVII.
meatus uitiunt, nec iusto laxiores atq; rariores reddat.

Immodice rarefacientia meatus, spiritus & sangui- XLVIII.
nem extenuant, uirtutem dissoluunt.

Quanquam diuersi temperamenti homines, una XLIX.
specie cibi nutriuntur, non tamen unius speciei lixi-
ui rectè lauantur.

Sanis omnibus cuiuscunque temperamenti, lixiui- L.
um ex cinere abietis, straminis, betulæ, tiliæ, alui, faba-
rum salubrius est, quàm quacuncq; alia materia.

GRADVS LIXIUI.

I. Lixiuium omne ex rarefaciente materia modice cal-
facit & siccatur.

II. Errant igitur qui lixiuium ex cinere lignorum, aut
quacuncq; herbarum, refrigerare & humectare, destil-
lationem, epilepsiam, ueternum, atq; huius generis fri-
gidos morbos inuehere asserunt.

III. Tametli granum piperis æquè intensum calorem
obtinet, ut integra libra & uncia cineris, ut centena-
rium pondus: minime tamen modium aquæ pari
gradu calidum reddunt.

III. Omne lixiuium, quacuncq; materia constat, multi-
tudine cineris causticum & urens effici potest.

V. Omnis caustica uis urensq; piperis, auripigmenti,
euphorbij, Staphisagriæ, chalcanti, multitudine aquæ

ad omnem gradum caloris infra etiam temperiem remitti potest.

- VI. Et si acrimonia putrefacientis & pernicioſæ materiæ, ut ſalubris remitti potest: non tamen aquè ruta redditur, ſed pro proportione quantitatis ueneficam uim retinet.

LOTIO CAPITIS

SANORVM.

- I. **V**T temperatum medicamentum nullam naturam offendit, ſic nec lixiuū temperatum.
- II. Temperatum lixiuū appellamus, non ſolum quod æquo gradu qualitatum conſtat, ſed & quod cuique naturæ eſt attemperatum.
- III. Temperatum caput, lixiuū temperato actu & potentia lotum, non modo à morbificis ſordibus expurgatur, ſed & ſua intemperie & ſanitatis modo conſeruatur.
- III. Caput intemperie calida & humida præditum, lixiuū æquo gradu uī calefaciente & humectante lotum, ſuam naturam tuetur, & lixiuū æquis qualitatibus temperato melius redditur.
- V. Naturalis intemperies calida & ſicca lixiuū ſimilis intemperiei conſeruatur: diſſimili pari gradu emendatur.
- VI. Frigidum & ſiccum diſtemperamentum naturale cerebri, lauamento æquo gradu ſimili, deterius redditur: lixiuū uero calorifico & humectante, maluis, althea, etiam uiolis, nenuphare etſi frigidis, incoctis, melius redditur.
- VII. Omnia diſtemperamenta capitis lixiuū actu et potentia pari gradu contrario recte lauantur & emendantur.
- Calidiora

Calidiora & frigidiora lixiuia actu & potentia VIII.
quamlibet naturam grauius offendunt quam humida
& sicca.

AETATES.

I Infantulorum capita salubriter, ut usu comproba-
tur, quotidie aqua calida dulci temperata lauantur
adhibita fabarum farina, & oui albumine.

II Non inconueniens est, infantulorum capita, quan-
tum aetate progressi sunt, lixiuio absterfitorio remissi
caloris abstergere.

III Pueri, ephebi, adollescentes, lixiuium, ἐνέχυρον & fa-
cultate tanto calidius & siccus praescribunt, pro ce-
rebri naturali temperamento conseruando, quanto
aetate, in calidius siccusq; distemperamentum sunt
prouecti.

III. Aetate consistentes, uigentesq; recte lixiuijs lauan-
tur, quae eorum temperamenta aequant & meatuum
commoderationem conseruant.

V. Senes quanquam excrementis humidis & serosis
redundant: tamen calfaciente & humectante lixiuio
pro torpido cerebri distemperamento transmutando,
saluberrime corriguntur: Humiditates uero aduenti-
ciae, calidiore potentia lixiuio minime siccante salu-
brius exhauriuntur, uel potius pharmaco iusto ex-
purgantur.

ANNI TEMPORA.

I. Ver lixiuia temperata: aestas frigida & humida, uel
potius aquosa lauamenta: autumnus uariis ua-
ria, pro ratione praesentis coeli status, calida tamen &
humida frequentius: Hyems calida & sicca, pro gra-
du excessus cuiusuis postulat.

Status

STATVS COELI ET REGIONES.

- I. **P**Ræsens cœli status & regiones eandem lauandi rationem, quam anni tempora indicant.
- II. *Septentri-
onales.* Septentrionalis plaga, quod pericranei meatus iusto angustiores reddit, calorem in capite auget, fumorum transpirationem prohibet, sordes incrassat, lixiuium calorificum rarefaciens tanto impensius exigit, quanto angustiores reddit meatus & sordes tenaciores crassioresq̃.
- III. *Itali Hi-
spani In-
di.* Incolæ septentrionis quanto italis hyspanis, Indis capite & corpore natura sunt calidiores & uoraciores, fumorumq̃ copia pleniores, tanto plus rarefacientibus lixiuijs indigent.

PERIODI SEV VICES LAVANDI CAPITA.

- I. **V**ices lauandi capita, uicissitudo proventus sordium & obstructionum indicat.
- II. Quibus sordes crebrius & copiosius succrescunt, breuioribus interuallis : quibus tardius & parcius longiore interuallo lauandi.
- III. Errant qui omnibus naturis, omni tempore, & in omni regione æquales lauandi intercapedines indiscriminatim indicunt.
- III. Multis alternis diebus, plarisque quaternis, non paucis semimense, uel longiore interuallo necessaria est capitis lotio.
- V. Puerorum capita, ut corpora, indies lauanda nisi destillationes & plenitudo prohibeant.

HORA

HORA LAVANDI.

- H**Oram lavandi naturalis facultatis opificium & I.
corporis affectus indicat.
- Grauedo indicat caput quam primum lavandum II.
priusquam inuale scat, & caput humoribus oppleat.
- Caput humorum multitudine oppletum ante mul- III.
titudinis evacuationem lavandum non est.
- Concoctio quod per eam fuliginosa excrementa IIII.
assidue proveniant, assiduam indicant emissionem
necessariam.
- Hinc recte Aristoteles decernit præmaturam canis- V.
ciem eos contrahere, qui uelato capite alimenta in- *Canicies.*
gerunt.
- Crassa excrementa non prius quam concoctione VI.
absoluta excludit natura.
- Tametsi fuliginum proventus, dum concoctio per VII.
agitur, lavandum caput suadeat, ut sensim subtrahan-
tur, ne accumulentur: tamen caloris à ventriculo ab-
stractio & motus corporis concoctionem intertur-
bans, & crudorum attractio, & tardior in toto con-
coctio, contrariam indicationem præbent & præua-
lent, euincuntq; absoluta omni concoctione, tutissi-
mam esse lauationem capitis.

DE SMEGMATE.

- S**Megmate adhibito, purius & exquisitius sordes I.
eluuntur & extricantur, quam solo lixiuio.
- Smegma cum res simplex non sit, sed composita, II.
generatim & indiscriminatim de eius ui & salubritate
nihil potest decerni.
- Pro uaria compositura varias facultates adipiscitur III.
sapo. D Smegma

- III. Smegma simplicioris compositionis, ex seuo, sale, aut tartaro lixiuioq; glasti constans, est accommodatius ad familiarem usum lauandi, quam quod multarum uariarum compositionis est.
- V. Pinguedo smegmatis non obstruit, sed concretas sordes emollit atq; imbibit, asperitates explanat & ad puriorem absterfionem promouet.
- VI. Nec pinguedo nec lixiuium in smegmate proprijs suis uiribus agunt, sed à qualitate ex compositione oboriente.
- VII. Varia distemperamenta pericrani cerebri & sordium, uariam smegmatum compositionem, uel pro naturali distemperamento tuendo, uel præter naturali corrigendo præscribunt.
- VIII. Cerebrum frigidum & humidum ultra naturam smegma calfactorium & exiccatorium, aromatis, garyophyllis cinamomo, nuce muscata confectum exigat: æquans præter naturalem excessum ad reductionem in proprium statum.
- IX. Debile cerebrum, quod Aromatis facile oppletur, citra iacturam odorato smegmate non lauandum.
- X. Smegma ualido odore aromatum fragrans mulieribus uulvæ strangulatum excitat, & in periculum ducit.

SACCVLI.

SAcculorum compositionem & rectum usum eadem indicationes docent inuenire, quæ smegmatum & lixiuorum.

QVIBVS MORBIS LOTIO
CAPITIS MEDEATVR.
Cephalæa

Cephalæa intemperie calida & sicca, aut quacunq;
alia enata, lotionē capitis æquo gradu contraria
aboletur. I.

Dolor capitis, ab intemperie frigida & humida
primi gradus, lixiuio in quo salvia, origanum, ruta,
serpillum, laundula decoquuntur, tollitur quidem,
sed proprium cerebri temperamentum nō conseruat. II.

Caput naturali distemperamento frigidum & hu- III.
midum primo gradu, dolorem à frigiditate & humi-
ditate primi gradus contrahens, remissioribus cal-
factorijs & siccatorijs sanatur, quam in calidum &
siccum distemperamentum primi gradus prolapsum
contrarijs frigidis humidis.

Aqua calida lotionē uel fotu', gravitatem capitis III.
discutit & ulcera sanat.

Capitis lotio ex infrigidantibus aquis uel decoctis V.
frigidarum herbarum in glacie refrigeratis, dolorem
capitis ab æstu contractum tollit.

Dolorem capitis ex ualida potione uel ebrietate, VI.
aqua calida superinfusa, uel lotionē administrata, uel
imposita linteolo, quæ interclusa sunt recrementa fu-
mosa, dolorem concitantia, discutit & somnum con-
ciliat.

Apoplexiæ, sublata prius multitudine, uel per san- VII.
guinis missionem, uel pharmacum ualidum, lotio ca-
pitis ex uino subtili, aut lixiuio incoctis maiorana,
ruta, stachade, abrotano, salvia, thymo, magnopere
opitulatur.

Epilepticos quoq; præscripta lotio, uel similis, ea- VIII.
dem ratione adhibita, plurimum iuuat.

Veternosis quoq; lotio capitis ex herbis apoplexiæ IX.
medentibus opem eximiam affert.

- x. Reliquias catarrhi, lotio capitis iusta proportione instituta tuto exhaurit.

BALNEVM.

- i. **Q**uod commodum lotio capiti affert, hoc lauarum toti corpori.
- ii. *Cutis porosa.* Foraminulenta totius cutis structura assatim pertusa, ad fumorum exhalationem & sudoris effluxum cum non raro tenacibus sordibus obturetur, monstrat balnearum usum esse necessarium.

RATIO ACCOMMODANDI BALNEVM.

- i. **Q**ui scopos rectum balnearum usum indicantes uel ignorant uel non aduertunt, balneas suapte natura salutiferas, non secus quam saluberrimum cibum perniciose institunt.
- ii. *Scopi.* Scopi salubrem balnearum usum docentes, iidem sunt, qui rectam capitis lotionem, ut enumerauimus monstrant.
- iii. *Indicationes.* Præcipuas indicationes præbent temperamentum corporis, morbus, aer.
- iiii. Temperamentum, naturam, ætatem, consuetudinem, ambientem complectitur.
- v. Ambiens, regionem, anni tempus, præsentem cœli statum, domum continet.
- vi. Morbus omnia genera & species perstringit.
- vii. Materia lauacrorum nihil indicat: sed scopi indicantes, materiæ vires pro tutela sanitatis, & morbis prohibendis tum extirpandis prius cognitæ postulant & accommodare docent.

Arant

Arant igitur littus, qui præcepta ualeitudinis tuenda, aut curatiuæ methodi adeunt, materia prius non cognita.

Materia balneorum cum uaria sit, aqua dulcis, aer, IX.
Thermæ, aquæ metallicæ, aqua frigida, materia prius explicanda est, & cum natura atq; morbo cōferenda.

AQVA DVLCIS.

Aqua dulcis calefacta, media temperie uim calfaciendi & humectandi, tepida parum infrigidandi & humectandi, calidior iusto calfaciendi, minus humectandi, feruida obstruendi obtinet.

Dulcis æquo calidior, spiracula cutis obstruit, humori facultatem humectandi adimit, excrementi educationem prohibet.

Aqua dulcis quoquo gradu calida, semper humectat.

TEMPERAMENTA QVI BVS AQVAE DVLCIS BALNEVM SALVERE.

Et si aqua dulcis temperata corpus temperatum humidius reddit, siccitatem tamen letiferam, quæ ineuitabili ratione omnibus surrepit, remoratur, uitamque protelat.

Sanguineis natura calidis & humidis lauacrum aquæ dulcis, æquo caloris humorisq; modo accommodatum, salubre est, cum ad insitum temperamentum tuendum, tum morbifica excrementa educenda.

Biliosis seu cholericis præmaturam frigiditatem & siccitatem, hoc est ex senectute mortem, tum & ex adustione insaniam, in quam sunt proni, aquæ dulcis lauacrum coërcet, uitamq; producit.

III. Pituitosis fluxionum morbis maximè obnoxijis subueniendum, balnei abstinètia, exercitijs, uictu tenuiori, unctionibus modice calfacientibus, forte & laconismis sudorificis.

V. Melancholici in citam mortem omnium promississimi, uix ullo auxiliij genere longiorem uitam assequuntur, quàm aquæ dulcis lauacro, calfaciente & humectante, æquo recessus à temperie gradu.

VI. In quintana septenaq; febre, seclusa aqua & humectante quolibet remedio, in declinatione, magna præcautione, authores laconismum sudorificum administrandum conuiuent.

AE T A S.

I. Infantulorum calida & humida constitutio nihil obstat, quo minus quotidie ex aqua dulci modicoriter calida sint lauandi.

II. Lauacro quotidiano, aquæ dulcis calidæ corpora infantulorum augeſcunt, inq; omnem dimensionem commode excreſcunt.

III. Infantuli pomilionum breuitatem uix excreſcunt, quibus lauacrum aquæ dulcis calidæ detrahatur, nisi simili aliquo auxilio ad proceritatem perducantur.

III. Infantes desidïa, quo rariùs lauentur, neglecti, contorta membrorum figura, epilepsia, ulcusculis, tabificis febribus corrumpuntur.

V. Pueris, puberibus & adolescentibus ad quartum usque septennium, balnea adhibenda pro corporis augmento, non tamen pari frequentia, sed eorariùs, quo maior soliditas partium pro ualidioribus exercitijs desideratur.

Consisten

Consistentibus iam atq; senibus non incrementi VI.
caussa, sed uel ualitudinis conseruandæ uel morbi
profligandi causa, balneæ administrandæ.

Iunioribus, ut quibus fuliginosa excrementa plu- VII.
rima succrescunt, acrioreq; calore depascuntur, te-
pidiuscula aquæ dulcis balnea, quoties fuligine ro-
duntur, necessaria sunt.

Senibus, quo marcor retardetur, calor insitus re- VIII.
focilletur, calida dulcis aquæ lauacra, magnum uitæ
fomitē afferunt.

CONSVETVDO.

Consuetudo altera natura, nihil indicat, sed præ- I.
cipuam naturæ cognitionem prodit, qua ratione
eadem, quæ temperamentum, de usu balnei ostendit.

Lauacrorum usus assuetis haud citra graue pericu- II.
lum, ut potioribus immodica potio, uel mutatur uel
interdicitur.

Qui lauare non sunt assueti, cogendi non sunt, qui III.
ter uno die sunt soliti, toties lauent, qui rarius, pro sua
consuetudine usurpent.

A consuetudine & modus & frequētia est ducēda. IIII.

Mechanicis, quos ob durum laborem lassitudo ta- V.
besq; corripit, balneum dulce optimum est auxilium.

REGIO.

Regio quod ad temperamentorum cognitionem I.
confert, pro recto & salubri usu balneorum est
obseruanda.

Habitatoribus sub æquinoctiali, qui in salubri & II.
temperata

temperata regione aëris degunt, temperatae aquae dulcis lauacrum est salutiferum.

III. Inhabitantes 2, 3 & 4 clima, etsi gallis, germanis & scythis natura sunt frigidiores, salubriter tamen laucris tepidiusculis dulcis aquae fruuntur, pro densandacutē & prohibenda exhalatione natiui caloris, & humidi natiui desiccatione, solidarum partium ariditate & tabifica febre coercenda.

III. Aqua uehementer calida, etsi spiramenta cutis astringit, Indis tamen, mauris, aethiopibus, pro laucris minime commoda.

V. Hispani Italii, Itali Gallis, Galli germanis, Germani Scythis, natura frigidiores, quo quicq; calidiores tractus inhabitant, eo remissioris caloris aqua dulcis salubriter lauant.

MORBI.

I. Peripneumonici balneum aquae dulcis maiorem in modum auxiliatur.

II. Pleureticis quoq; lauacrum ingens affert iuuamentum, qua oportet prouidentia administratum.

III. Laborantes inflammatione & costali morbo intereunt omnes, si uel sputo uel per uentrem & urinam, a sanie & pituita non expurgantur.

III. Solium calidum aquae potabilis dolorem lateris, pectoris & dorsi extenuat, quo affligente aeger expuere non ualet, & in laterale ducitur malum.

V. Lauacrum dulcis aquae, sputum maturat, & ad facilem excreationem praeparat.

VI. Spiritum & anhelandi facultatem fortem & facilem balneum efficit: quo deficiente pulmo a sanie & lenta pituita, expurgari nequit, atq; ita uita extinguatur.

Lauas

Lauacrum quoq; solij calidi, fatigationem leuat, VII.
articulos & cutem mollit, urinam ciet, capitis soluit
grauitatem, Nares humectat, auxilia profectio ad sa-
lubrem expuitionem necessaria.

Hæc omnia præsidia balneum recte administratum VIII.
exhibet.

Ad salubrem & rectam balnei administrationem IX.
requiruntur, Domus opportuna, fumij tædio & fæ-
tore expers, minime frigidis flatibus peruia, accessu
facilis, aquæ abundantia, blanda & suavis lotio, per-
fusio celeris, capitis deterfio & desiccatio diligens,
uictus ut morbus postulat salubris, labor ægro nullus
concedendus.

Ante iustam euacuationem multitudinis, æger bal- X.
neo minime committendus,

FEBRES.

BAlneum in omni genere Februm ingentia affert I.
præsidia opportunè administratum,

Ephemeras ab ira, moerore, labore, itinere, aut alia II.
quauis defatigatione ortas: ex aquis deniq; sulphu-
reis, aluminosis, bituminosis, acidis & alijs astringen-
tibus, feliciter aquæ dulcis balneum extinguit.

Febres ex cutis densitate aut inflammatione ingui- III.
num contractas balneo aëreo curare nihil prohibet.

Febrientes quicq; à balneo aëreo prohibendi præ- IIII.
terquam qui à densitate cutis, & inguinum inflamma-
tione, febres contraxerunt.

Aquæ dulcis lauacrum tam commodum est plæ V.
risq; biliosis, ut nisi indies lauarint, febribus corripi-
antur & contabescant, marasmoq; periclitentur.

E De pu-

DE PVTRIDIS FEBRIBVS.

- I. **I**N putridis febribus non quisquam lauandus nec relaxandus cataplasmatibus, priusquam superuacanea expurgata fuerint, quibus expurgatis non solum lauare audacter sed & cataplasmata imponere licet.
- II. In balneo tria hæc maxime sunt obseruanda, ut contra horrorem administretur, ut nullum primæ notæ uiscus sit imbecillum, ut crudorum humorum multitudo nulla subsit.
- III. In febribus hæc ingentia commoda balneum affert iuste administratum, si æger in eo non horruerit, remissa laxataq; cutis, æqualis per omne corpus calor, uacuatio excrementorum, exiguorum meatuum apertio, densorum fusio, solidarum partium ariditas corrigitur. Quæ auxilia omnia recta febrium cura exigit.
- III. Tertiāna pura indicat corpus madefaciendum atq; humectandum, quod balneum largitur abunde.
- V. In tertiāna quoq; nota eadem exiguntur, quæ balneum exhibet secure, si signa concoctionis apparuerint.
- VI. Balneum in tertiāna leui authores ante concoctionem: in uehementi post concoctionem non sine ratione admittunt.
- VII. In quartana balneum interdicendum nō est: quod si uero abstinere potuerint, non parum iuuaminis assequuntur.
- VIII. Non sine ualida ratione insignes quidam medici, balneum in quartana ante concoctionem commendant.

Quotidi

Quotidiana laborantibus lauatio inutilis est: tam
uiscidus enim humor non euacuatur, sed dissolutus
in arciores meatus diffluens maiorem parit ob-
structionem. IX.

Vt pituitosi exercitijs sub solis ardoribus, ita si à
balneis abstinuerint non læduntur. X.

Ardore ex bile laborantes, non sine ingenti utilita-
te lauant: At ex falsa pituita ardore correpti, magno
detrimento sese lauacris committunt. XI.

HECTICAE.

Cum hecticae febres primæ speciei cognitu diffici-
les sint: Secundæ speciei cognitu faciles, curatu
difficiles: Tertiæ plane immedicabiles, atq; leui occa-
sione ex diarijs ardoribusq; & longa inedia, in feбри-
um principijs indicta: tamen ex lauacris intermissis,
accurato studio earum exortus præcauendus est. I.

Hecticae febris species omnes in caliditate, aridita-
teq; solidarum partium consistentes, atq; humidita-
tem radicalem exedentes, solijs calidis aquæ dulcis,
atq; frigida superinfusione (qua oportet providen-
tia) efficacissime curatur, nec alio præsidio efficacius. II.

Balneum aquæ calidæ temperatæ, hecticas ad la-
uacrum frigidum præparat, frigidum calorem exe-
dentem habitum corporis extinguit, & corpus ro-
borat. III.

Hectica febre laborantibus ex calido balneo nihil
auxilij accedit, nisi in frigidum solium demersi, uel fri-
gida leuiter perfusi fuerint. IIII.

Tametsi frigidum lauacrum hecticis magnum au-
xilium afferat, tamen toto corpore immergendi non
sunt. V.

- VI. Hectici solo balneo calido utētes, dimisso frigido, calori hectico augmentum & pabulum præbent.
- VII. Febribus alijs quàm hectica laborantibus opus frigidum solio non est, sed sudore & insensibili transpiratione satis auxiliij adipiscuntur.

VICES LAVANDI.

- I. **Q**uibus suaue balneum est, non semel modo, sed & bis, ter, ex interuallo trium aut quatuor horarum est permittenda.
- II. Balneum, plethoram ieiunis salubriter exhaurit: Tabidis à cibo habitum bonum uberrime restaurat.
- III. Hæmoptoicis seu sanguinem spuētib; à destillatione acri, uenas pulmonis erodente, sinapismus capiti impactus, donec rubeat, sine inflammatione, & balneum magno auxilio compescit.
- III. Colicis & Nephriticis, balneum solij temperatum dolores leuat: & ad facilem calculi excretionem (euacuato prius uentre clystere) eximiam opem fert.
- V. Balneum etsi arthriticis fluxiones in artus concitat, ex periculo tamen uitæ eos eripit.
- VI. Balneum lassitudinis summum est remedium.
- VII. Ore uentriculi læso, si nullum auxilium aliud liberat, ad balneum est confugiendum.
- VIII. **Tragus.** Tragus, morbus fœdissimus & horribilis, gangræna gingiuas corrumpens, abominabilem fœtorem inducens, liuidis maculis totius corporis molem inficiens, mortem ex gangræna minitans, lacte & balneo præcipuis auxilijs expugnatur.
- IX. Dysenteria, diarrhoea & cholera summum auxilium fluorem sistendi, balneum aëreum sudatorium, tum

tum aqueum lauacrum ex incoctis herbis, radicibus, seminibus & floribus astringentibus apparatus affert.

NOXA BALNEI.

A Gri copia crudorum humorum oppleti, suspi-
riosi & turgidi, colore plumbeo, liuido, defæ-
dato febrientes, nec purgationem, nec sanguinis mis-
sionem nec lauacrum sustinent. I.

In oppletis maior noxa à cataplasmatibus quam bal-
neis oboritur. II.

Raucescentes, importunè sese balneo committen-
tes, immedicabilem & perpetuam raucedinem sibi
asciscunt. III.

Cum iecur, uentriculus, pulmo, pectus, uel prin-
cipum partium aliqua imbecillis est, maxime lædun-
tur, quicumq; se lauarint, si illic superuacua in corpo-
re sint. IIII.

Vbi febris magnitudo affligit nec lauandum nec
uinum exhibendum. V.

PROBLEMAT.

AN lixiuium acre, ut emplastra adurentia & sina-
pismi, destillationes in pectus compescant, &
pulmonis uitia, Asthma, *εμπνοια, φθισιν*, intercipere
valeant. I.

- ii. An uehiculum sanguinis & urina recte pro lixiujs habeantur, quod plaræq; gentes, eis sordidas telas purissimè eluant.
- iii. An uterum gerentes, folio calido aquæ potabilis, in ultimis mensibus ad facilem partum recte præparentur.
- iiii. An plæriq; Vrinam salubriter bibant, pro obstructionibus referandis, & peste arcenda.
- v. Num parturientes, lethali prope cruciatu & labore, in aquæ calidæ solum securè demergi possint, ad enitendum excludendumq; foetum.
- vi. Num lac dentium gangranam à Trago sanare possit, cum alioqui non quicquam dentes magis corrumpat, & edentulos efficiat lacte.
- vii. An Heroum & Gallorum filia, uenustissima, rubro colore ex albo splendescentes, pulcrè à pueris potu aquæ fluminis educatæ, inde decorem & bonum habitum acquirant: Alia uero cereuisia & mero floridum colorem perdant, plumbeum & liuidum præseferentes.
- viii. An, ut aqua fluuiialis lineas telas nitidissime à sordibus expurgat: ita uentriculi intestinorum, mesentericarum uenarum, Hepatis angustias, uenarum & arteriarum, tum corporeæ molis internas sordes, purius quam putealis expurgare queat.
- ix. An, ut pisces ex aqua fluuiali quam putei, ita homines diuturniorem uitam consequantur.
- x. An nouilunio, quo potissimum pluuium tempus & humorum dissolutiones, ob caloris imbecillitatem oboriuntur, salubrius balneæ instituantur, quam plenilunio, quo humorum plenitudo & coaceruatur & gliscit.

An

An uires medicamentorum, potionum & alimentorum, feruida aqua quàm uel tepida uel frigida exquisitius & plenius eliciantur. xi.

An cereuisiarij coci aquosam cereuisiam efficiant, ob infusionem in feruentem, uel iusto calidiorem aquam. xii.

An lotio capitis, epithematum, embrocharum, aut emplastrorum uires repræsentet & æquet. xiii.

F I N I S.

Desine mirari dicentem carmine uatem

Quod sit in humanis optima rebus aqua.

Illius immensos hic si cognoueris usus:

A qua quod uiuant omnia, nomen habet.

